

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

СХВАЛЕНО

Протокол засідання науково-методичної
ради Тернопільського ОКІППО
від 14 травня 2026 р. № 3

ЗАТВЕРДЖЕНО

Директором Тернопільського ОКІППО
Олександр ПЕТРОВСЬКИЙ
14 травня 2026 р.

ПРОГРАМА

**ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ
НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТА «ХІМІЯ»**

**«СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ХІМІЇ
НА РІВНІ ЦИКЛУ БАЗОВОГО ПРЕДМЕТНОГО НАВЧАННЯ
В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ»**

Тернопіль – 2026

Розробники:

Ольга КОГУТ, заступник директора з науково-педагогічної, навчальної роботи та інформаційно-комунікаційних технологій Тернопільського ОКІППО, кандидат філологічних наук, доцент;

Ольга СІРАНТ, методист відділу методик навчальних предметів природничо-математичного циклу технологій та фізичної культури Тернопільського ОКІППО.

Напрямок підвищення кваліфікації: сучасні підходи до навчання в Новій українській школі на рівні базової середньої освіти.

Розроблено на основі Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 жовтня 2022 року №904 «Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти »)

Термін дії програми: з 14 травня 2026 по 2031 року

Рецензенти:

Барановський Віталій Сергійович, завідувач кафедри хімії та методики її навчання Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, кандидат хімічних наук, доцент

Тарас Наталія Іванівна, учитель хімії Тернопільської загальноосвітньої школи I-III ступенів №22 Тернопільської міської ради Тернопільської області, учитель-методист

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми.

Реформа НУШ та впровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти вимагає від учителів хімії переходу до компетентнісного підходу. Актуальність програми зумовлена необхідністю опанування нових модельних навчальних програм, цифровізації хімічного експерименту та розробки ефективного дизайну оцінювання. Сучасний педагог має змінити фокус із теорії на діяльнісне навчання, розвиваючи критичне мислення та наукову грамотність учнів через практикоорієнтовані й інтегровані завдання. Важливим викликом є подолання освітніх втрат, що потребує навичок діагностики та диференційованого підходу.

Програма розроблена відповідно до чинного законодавства України у сфері освіти, зокрема законів “Про освіту” та “Про повну загальну середню освіту”, а також Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року. В основу програми покладено Державний стандарт базової середньої освіти, Типову програму підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти, та Професійний стандарт “Вчитель закладу загальної середньої освіти”. Під час розроблення враховано інші нормативно-правові акти, що регулюють діяльність закладів освіти, європейський вектор розвитку освіти України, стратегії реформування галузі, новітні наукові розробки та кращі практики в галузі управління освітою й професійного розвитку педагогічних кадрів. Таким чином, підвищення кваліфікації є необхідною умовою для оновлення методичного інструментарію вчителя та забезпечення якості хімічної освіти згідно з сучасними вимогам

Цільова група: вчителі хімії закладів загальної середньої освіти, які забезпечують реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти в другому циклі базової освіти (базове предметне навчання, 7-9 класи).

Обсяг (тривалість): 15 годин 0,5кредиту

Особливості реалізації програми.

Програма реалізується у дистанційній формі з використанням сучасних цифрових освітніх платформ, що забезпечують організацію синхронної та асинхронної взаємодії учасників освітнього процесу. Реалізація програми поєднує інтерактивні лекції та практичні заняття. Основний акцент зроблено на діяльнісному підході:

- виконанні вправ;
- аналізі 2 реальних кейсів;
- розв’язанні конкретних професійних ситуацій з якими вчитель стикається у повсякденній роботі.

Програма може втілюватися у різних часових форматах залежно від організаційних умов, зокрема:

- інтенсивному (короткостроковому) форматі з компактним розкладом занять протягом 1-го тижня;
- пролонгованому форматі з розподілом навчальних модулів і тем у часі.

Навчальний процес здійснюється з урахуванням принципів гнучкості та доступності, що передбачає можливість поєднання синхронної участі в заняттях із самостійним опрацюванням навчальних матеріалів.

Втілення Програми передбачає залучення педагогічних працівників, які мають досвід викладання відповідного навчального курсу або суміжних дисциплін, а також володіють сучасними методиками навчання та цифровими інструментами.

Форми підвищення кваліфікації: дистанційна.

Мета підвищення кваліфікації:

професійний розвиток педагогічних працівників відповідно до державної політики в галузі освіти, удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей вчителів хімії (природничої освітньої галузі) необхідних для організації навчання, виховання і розвитку учнів, у тому числі в умовах змішаного і дистанційного навчання, відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” та на основі Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898.

Завдання підвищення кваліфікації:

– забезпечити розвиток професійних компетентностей вчителів хімії закладів загальної середньої освіти;

– поглибити і розширити знання вчителів хімії закладів загальної середньої освіти з теорії і практики навчання:

впровадження STEM-технологій та інтегрованих завдань, що пов’язують хімію з реальним життям та екологічними проблемами держави;

– опанувати методики діяльнісного підходу: від проведення домашнього хімічного експерименту до використання складних цифрових лабораторій;

– формувати навички “дизайну оцінювання”: розробка інструментів формульованого оцінювання (зворотний зв’язок, самооцінювання, взаємооцінювання) та критеріїв підсумкового оцінювання за групами результатів;

– вдосконалити знання, вміння та практичні навички у частині надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

(відповідно до Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225):

- предметно-методична (А2);
- інформаційно-цифрова (А3);
- оцінювально-аналітична (Г3).

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

Знання й розуміння:

- нормативно-правових основ, законодавчих актів у сфері базової середньої освіти;
- академічної свободи вчителя в організації освітнього процесу;
- роль компетентнісно орієнтованих завдань в інтеграції знань та умінь;
- значення сучасних методів навчання, їхню орієнтацію на учня, діяльнісний підхід та інтерактивність;
- психолого-фізіологічні особливості учнів та мотиваційні чинники підлітків у освітньому процесі;
- види оцінювання результатів навчання у природничій освітній галузі, принципи самооцінювання та взаємооцінювання.

Уміння:

- формувати в учнів ключові компетентності та вміння, спільні для всіх компетентностей;
- організувати освітній процес із застосуванням рефлексії, формульовального оцінювання та інноваційних методів для підвищення результативності та мотивації учнів;
- використовувати онлайн-платформи для формування природничої компетентності учнів;
- враховувати психолого-фізіологічні особливості підліткового віку;
- ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології та інструменти штучного інтелекту в освітньому процесі

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації:

Система оцінювання передбачає поєднання формульовального та підсумкового оцінювання. Формульоване оцінювання має рекомендаційний

характер, здійснюється впродовж навчання та включає аналіз активності учасників, виконання практичних завдань і надання зворотного зв'язку.

Оцінювання результатів навчання за Програмою здійснюється за шкалою зараховано / не зараховано на підставі:

– участі здобувачів освіти у всіх запропонованих Програмою видах діяльності;

– виконаного здобувачами освіти необхідного мінімуму завдань підсумкового тестування за змістом модулів (не менше 75% правильних відповідей).

На етапі завершення навчання за Програмою здобувачі освіти складають підсумковий тест із 20 питань. Максимальна кількість балів, яку можуть отримати, – 20 балів. Прохідний бал – 15 балів. Учасники, які успішно пройшли навчання та склали підсумковий тест, отримують сертифікат.

Документ про підвищення кваліфікації:

Сертифікат про підвищення кваліфікації

Вартість: 450 гривень

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає 15 год, з них: 4 год – лекційні заняття, 8 год – практична робота, 2 год – самостійна робота, 1 год – підсумкові заходи, які розподіляються таким чином: по 0,5 год – на виконання експрес-тестувань після кожного модуля та 0,5 год – на виконання підсумкового тестування.

Лекційні заняття: спрямовані на вивчення базової теорії, опанування концептуальних підходів та розкриття основних питань дисципліни.

Практичні заняття: відводяться для детального опрацювання матеріалу, розв'язання задач та закріплення теоретичних знань на практиці.

Самостійна складова: передбачає самостійне опрацювання тем, підготовку до практичних занять та виконання індивідуальних завдань.

Підсумкові заходи: для перевірки та оцінювання рівня засвоєних знань (у формі тестування).

Навчально-тематичний план

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. « Основи сучасного навчання хімії в НУШ»					
Тема 1.1 Реалізація компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів у хімічній освіті базової школи	2	-	-	-	2
Тема 1.2. STEM-орієнтований підхід у навчанні хімії.	2				2
Разом за модулем	4	-	-	-	4
МОДУЛЬ 2. «Практичне впровадження сучасних технологій навчання хімії в НУШ»					
Тема2.1. Стратегії глибинного навчання, розвиток критичного мислення та конструювання компетентнісно орієнтованих завдань із хімії.	-	2	-	-	2
Тема2.2. Проблемне навчання на уроках хімії: створення	-	2	-	-	2

проблемних ситуацій та алгоритми їх розв'язання під час хімічного експерименту					
Тема2.3. Кооперативне навчання: методи групової взаємодії та стратегії кооперації у процесі хімічних досліджень.	-	2	-	-	2
Тема2.4. Проєктне навчання: етапи планування, критерії оцінювання та реалізація навчальних проєктів із хімії.	-	2	-	-	2
Тема2.5 Створення рефлексивного освітнього середовища та інструменти зворотного зв'язку на уроках хімії.	-	-	2	-	2
Разом за модулем	-	8	-	2	10
Підсумкові заходи	-	-	-	1	1
Виконання тестових завдань					
Усього	4	8	2	1	15

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. «ОСНОВИ СУЧАСНОГО НАВЧАННЯ ХІМІЇ В НУШ»

Тема 1.1. Реалізація компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів у хімічній освіті базової школи.

Поняття педагогічного підходу як стратегії організації хімічної освіти. Зміна освітніх пріоритетів у сучасній школі. Перехід від накопичення хімічних знань до розвитку життєвих навичок. Розвиток природничо-наукової грамотності здобувачів освіти. Інструменти діяльнісного підходу в навчанні хімії. Організація учнівського хімічного експерименту та моделювання процесів. Особливості побудови особистісно орієнтованого уроку хімії в умовах очного, дистанційного та змішаного навчання.

Тема 1.2. STEM-орієнтований підхід у навчанні хімії.

STEM-підхід як стратегія інтеграції хімії з біологією, фізикою, географією та математикою. Практична зорієнтованість навчання: упровадження домашнього хімічного експерименту та ужиткової хімії. Інструменти створення середовищного підходу в кабінеті хімії та віртуальних лабораторіях.

МОДУЛЬ 2. «ПРАКТИЧНЕ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ХІМІЇ В НУШ»

Тема 2.1 Стратегії глибинного навчання, розвиток критичного мислення та конструювання компетентісно орієнтованих завдань із хімії
Ознаки поверхневого та глибинного навчання у хімічній освіті. Розвиток критичного мислення та когнітивної гнучкості здобувачів освіти. Графічні організатори для аналізу хімічних властивостей речовин. Застосування діаграми Венна, ментальних карт і фішбоуна. Виявлення фейків та маніпуляцій у медіаінформації хімічного змісту. Компетентісно орієнтовані завдання як умова реалізації підходів НУШ. Структура компетентісно орієнтованого завдання з хімії. Формування стимулу, задачної формули та критеріїв оцінювання. Розроблення контекстних задач на основі реальних життєвих ситуацій.

Тема 2.2. Проблемне навчання на уроках хімії: створення проблемних ситуацій та алгоритми їх розв'язання під час хімічного експерименту.

Сутність та механізми проблемного навчання у хімічній освіті. Поняття проблемного запитання, проблеми та проблемної ситуації. Методика створення проблемних ситуацій на різних етапах вивчення хімії. Алгоритми та освітні інструменти для розв'язання проблемних завдань під час лабораторних та практичних робіт. Кроки наукового пізнання в процесі хімічного експерименту. Висунення гіпотез та планування підтверджувального дослідження.

Тема 2.3. Кооперативне навчання: методи групової взаємодії та стратегії кооперації у процесі хімічних досліджень.

Сутність, методи та умови ефективного перебігу кооперативного навчання. Принципи формування мікрогруп для виконання хімічних завдань. Розподіл соціальних та командних ролей у групі. Адаптація технік кооперації для уроків хімії. Використання методів Акваріум, Два, чотири, всі разом, Ажурна пилка. Стратегії формування колективної відповідальності в класі. Розроблення матриці оцінювання групової діяльності учнів.

Тема 2.4. Проєктне навчання: етапи планування, критерії оцінювання та реалізація навчальних проєктів із хімії.

Поняття проєктного навчання та його переваги. Спільні та відмінні риси проблемного й проєктного навчання хімії. Етапи планування, структура та координація короткострокових і довгострокових хімічних проєктів. Критерії оцінювання результатів індивідуальної та групової проєктної діяльності учнів. Розроблення проєктів екологічного, валеологічного та практичного спрямування.

Тема 2.5. Створення рефлексивного освітнього середовища та інструменти зворотного зв'язку на уроках хімії.

Практична зорієнтованість та рефлексивність навчання в сучасній школі. Сутність, функції, форми та види педагогічної рефлексії. Особливості емоційної, діяльнісної та змістовної рефлексії з хімії. Формування в учнів навичок до самооцінювання та взаємооцінювання. Педагогічні техніки організації зворотного зв'язку та моніторингу розуміння хімічного матеріалу. Огляд сучасних технік формування оцінювання для миттєвого відстеження розуміння: швидкі візуальні методи (без гаджетів) – світлофор, пальцевий тест, шкала 1-5, хімічні знаки; письмові експрес-техніки (1–3 хвилини) – квиток на вихід, однохвилинне ессе, знайди помилку, 3-2-1; цифрові інструменти - платформи Plickers, Mentimeter, Kahoot, Google Forms; практично-орієнтовані вправи – хімічний конструктор, робота в парах «Учень – Учитель» тощо.

Орієнтовний перелік практичних завдань

Для успішного завершення курсу слухачі виконують комплекс завдань, що моделюють реальну професійну діяльність:

Проектна майстерня «Хімія навколо нас»: Переформатуйте класичні академічні теми (наприклад, «Розчини», «Оксиди» або «Швидкість хімічних реакцій») у площину повсякденного життя. Розробіть мінісценарії уроків, де учні виступають у ролі експертів: технологів харчової промисловості, екологів, експертів побутової хімії чи фармакологів.

Конструкторське бюро «Компетентнісний вимір та рефлексія»: Розробіть одне компетентнісно орієнтоване завдання на основі реальної життєвої ситуації, спрямоване на розвиток критичного мислення та когнітивної гнучкості учнів. Додайте до нього опис однієї паперової або цифрової техніки формувального оцінювання для миттєвого відстеження розуміння та організації самооцінювання учнів наприкінці такого уроку.

Методичний інтенсив «Дослідницький підхід»: Розробіть інструкцію для учнівських хімічних досліджень (зокрема побутового або домашнього експерименту з безпечними речовинами: сода, оцет, лимонна кислота, індикатори з соку червонокочанної капусти тощо). Акцентуйте на тому, як навчити учнів самостійно висувати гіпотези та фіксувати результати спостережень, а не просто діяти за готовим шаблоном.

Лабораторія віртуальної хімії (на вибір педагога) 1. За допомогою PhET Simulations розробіть робочий аркуш для учня під одну з цих симуляцій: «Концентрація», «Розчинність», «Моделювання молекул» та «Балансування хімічних рівнянь». 2. За допомогою ChemCollective / Beyond Labz: змоделюйте віртуальний хімічний експеримент (наприклад, титрування або визначення рН 11 розчинів), який важко або небезпечно реалізувати в умовах шкільного кабінету. 3. Працюючи з мобільними додатками - створіть 3D-екскурсію доповненої реальності (AR) для візуалізації кристалічних ґраток та просторової будови органічних і неорганічних молекул.

Вимоги до самостійної роботи

Самостійна робота передбачає поглиблене вивчення нормативних документів та опрацювання додаткової літератури.

Питання до самостійної роботи

1. Які головні зміни у викладанні хімії у 7–9 класах передбачає наказ МОН від 09.08.2024 № 1120 щодо оновлення типової освітньої програми?
2. Які головні відмінності між проблемним запитанням та звичайним репродуктивним запитанням на уроці хімії?

3. Який конкретний матеріальний або цифровий продукт можуть створити учні у межах навчального проєкту з хімії?
4. Як ефективно розподілити ролі між чотирма учнями в мікрогрупі під час виконання хімічного дослідження?
5. Чим відрізняється глибинне засвоєння хімічних понять від поверхневого зазубрювання визначень та формул?
6. Які переваги має використання цифрових інструментів швидкого зворотного зв'язку (типу Google Forms чи Mentimeter) наприкінці уроку хімії?

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Закон України «Про освіту» від 05 вересня 2017 року №2145-VIII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 04.03.2026).
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення: 04.03.2026).
3. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів/ інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2025/2026 навчальному році. (лист МОН від 13.08.2025 № 1/16828-25). URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-instruktyvno-metodychni-rekomendatsii-shchodovykladannia-navchalnykh-predmetiv-intehrovanykh-kursiv-u-zakladakh-zahalnoiserednoi-osvity-u-20252026-navchalnomu-rotsi> (дата звернення: 04.03.2026).
4. Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEMосвіти). Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80#Text>.
5. Наказ МОН від 02.08.2024 № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання...». URL: <https://mon.gov.ua/news/yak-otsiniuvatymut-uchniv-59-klasiv-mon-zatverdylerekomendatsii> (дата звернення: 04.03.2026).
6. Наказ МОН від 09.08.2024 № 1120 «Про внесення змін до типової освітньої програми для 5–9 класів...». URL: <https://mon.gov.ua/npa/provnesennia-zmin-do-typovoi-osvitnoi-prohramy-dlia-5-9-klasiv-zakladiv-zahalnoiserednoi-osvity> (дата звернення: 04.03.2026).
7. Про затвердження Державного стандарту базової середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30 верес. 2020 р. № 898. Офіційний вісник України. 2020. № 81. Ст. 2616. URL: rada.gov.ua
8. Професійний стандарт вчителя (Наказ МОН № 1225 від 29.08.2024). URL:

https://testportal.gov.ua/wpcontent/uploads/2024/09/Nakaz_MON_1225.pdf (дата звернення: 04.03.2026).

Основна література

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи. – Київ : К.І.С., 2020. – 112 с.
2. Компетентнісно орієнтоване навчання, сутність, форми і методи: навчальний посібник / О.М. Горошкіна, В.І. Доротюк та ін. К.: Педагогічна думка, 2022. 221 с. URL: [Перейти за покликанням](#) (дата звернення: 22.05.2026).
3. Лисогор Л., Берендєєв С., Косенчук Ю. Використання електронних освітніх матеріалів у освітньому процесі: сучасні підходи і технології Нової української школи. Випуск 1 : Навчально-методичний посібник. – Київ, 2023. – URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/885/88586/metodychnirekomendacziyi.pdf> (дата звернення: 04.03.2026).
4. Модельна навчальна програма «Хімія. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Папіш Н. П.) (наказ МОН України від 18.03.2026 №484/18.03.2026 № 484) <https://mon.gov.ua/static-13/objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2026/mnp/04/15/modelna-navcalna-programa-ximii-papis-n-p.pdf> (дата звернення: 04.03.2026)) (дата звернення: 04.03.2026).
3. Модельна навчальна програма «Хімія. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти. Авт. Лашевська Г. А.(наказ МОН від 16 серпня 2023 року № 1001)<https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.59.klas/Pryrodnucha.osvitnya.haluz.2023/Khimiya.a.7-9.klas.Lashevsk.a.18.08.2023.pdf> (дата звернення: 04.03.2026) .
4. Модельна навчальна програма «Хімія. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автор Григорович О. В.) «Рекомендована Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 27.12.2023 № 1575).
<https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.5-9.klas/Pryrodnucha.osvitnya.haluz.2023/Khimiya.7-9.klas.Hryhorovych.29.12.2023.pdf> (дата звернення: 04.03.2026)
5. Нова українська школа. URL : <https://nus.org.ua/> (дата звернення: 04.03.2026) 6. Освітня онлайн-платформа: URL : <https://learning.ua/> (дата звернення: 04.03.2026).
6. Платформа НУШ: Матеріали для вчителів базової школи. URL: <https://osvitoria.media/news/nova-platforma-dlya-vchyteliv-z-programamyprykladamy-zavdan-ta-instrumentamy-otsinyuvannya/>(дата звернення: 04.03.2026).

7. Точка опори. Сайт для вчителів хімії і біології. URL : <https://sites.google.com/d/1zKkOcYuNx3G2CCIRjvVZj2g2hfB6SI7w/p/1356-sQo0E1MDVW6s7oGZ8IOqidTeJNYB/edit> (дата звернення: 04.03.2026).
8. Ціннісні орієнтири нової української школи. – URL: <https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/Serpneva%20conferentcia/2019/PresentasiaRomanStesichin.pdf> (дата звернення: 04.03.2026).